

Zöldforradalom állása a magyar fiatalok körében – ökológiai kérdések és fiatal attitűdszegmensek

The state of the green revolution among Hungarian youth – ecological issues and youth attitude segments

Szabó Andrea¹ – Sütő Anna² – Böcskei Balázs³ –
Molnár Péter⁴

<https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.17042>

Beérkezés: 2024.09.03.

Átdolgozott változat beérkezése: 2025.01.14.

Elfogadás: 2025.01.17.

Összefoglaló: A Covid19-világjárvány óta globális léptékben tapasztalható a környezettudatosság csökkenése, kevesebben aggódnak általában az ökológiai válság, a klímaváltozás, illetve döntéseik környezeti hatásai miatt. Ez a tendencia Magyarországon is megfigyelhető. A magyarországi fiatalok a nyugati országok társadalmaihoz képest eleve le voltak maradva a várt zöldforradalom terén, az értékkutatások sem mutattak kifejezett és általános posztmaterális áttörést.

Szemben a generációkutatások sokszor homogenizáló megközelítéseivel, tanulmányunk abból indul ki, hogy a fiatalabbak környezetvédelmi attitűdjei rendkívül heterogének. Ennek a heterogenitásnak és tartalmának a feltárását integrált módszertannal végezzük el annak érdekében, hogy alaposan megértsük zöldgondolkodásmódjuk mintázatait, és mélyebben feltárjuk rétegződésüket a környezetvédelmi attitűdök mentén. Ennek keretében nagymintás online survey adatfelvételeken alapuló szegmentálással és átfogó kvalitatív interjúval feltárással dolgoztunk.

A 2023 decemberében – 2024 elején lezajlott kutatássorozat eredményei szerint a 17–29 éves fiatalok körében karakteres, egymástól jól elválasztható és behatárolható szegmensek rajzolódnak ki a környezetvédelmi attitűdök mentén. A fiatalok viszonyulását meghatározzák zöldtapasztalataik, tájékozottságuk és szociodemográfiai, szociokulturális hátterük. A többség nem közömbös a környezet- és klímavédelem iránt, nyitott a környezetvédelem témájára, és bár a hétköznapi életben kevesen követnek környezettudatos szokásokat, megjelennek e tekintetben progresszív fiatalok is. Az attitűdszegmensek eltérő motivációkkal, preferen-

1 HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet, e-mail: szabo.andrea@tk.hun-ren.hu

2 IDEA Intézet, ELTE TÁTK Szociológia Doktori Iskola Interdiszciplináris Társadalomkutatások Program, e-mail: anna.suto@ideaintezet.hu

3 HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, Milton Friedman Egyetem, e-mail: bocskai.balazs@tk.hun-ren.hu

4 IDEA Intézet, e-mail: peter.molnar@ideaintezet.hu

ciókkal és cselekvésekkel jellemezhetőek, és egyértelműen feltárható az is, hogy szegmensenként különböznek az ökológiai válság vagy a klímaváltozás iránti érdeklődés és cselekvés mozgatórugói.

Kulcsszavak: zöldelköteleződés, szegmentáció, zöldaktivizmus, klímageneráció

Abstract: Since pandemic Covid-19, there has been a global decline in environmental awareness, with fewer people in general concerned about the ecological crisis, climate change and the environmental impacts of their choices. This trend can also be observed in Hungary. Young people in Hungary were already lagging behind the expected “green revolution” compared to Western societies, and value surveys did not show a clear and general post-material breakthrough.

Contrary to the often homogenizing approaches of generational studies, our study starts from the premise that younger generations are highly heterogeneous in their environmental attitudes. We explore this heterogeneity and its content using an integrated methodology in order to gain a deeper understanding of their patterns of green thinking and to explore more deeply their stratification along environmental attitudes. This involved segmentation based on large-scale online survey data and extensive qualitative interview exploration.

Based on the results of a series of surveys conducted in December 2023 - January 2024, distinctive, separable and identifiable segments of young people aged 17 -29 emerge along the lines of environmental attitudes. Young people’s attitudes are determined by their green experience, their knowledge and their socio-demographic and socio-cultural background. The majority are not indifferent to the environment and climate protection, are open to the subject of environmental protection and, although few of them follow environmentally conscious habits in their everyday lives, there are also young people who are progressive in this respect. Attitude segments can be characterised by different motivations, preferences and actions, and it is clear that the drivers of interest and action related to the ecological crisis or climate change differ from segment to segment.

Keywords: green engagement, segmentation, green activism, climate generation

Bevezető

A 2018-as év fordulópont a volt a globális zöldmozgalmak életében, és azt követően azok kutatásában. A környezetvédelem, a zöldelköteleződés kérdései addig is a politika, illetve a társadalomtudományok napirendjén szerepeltek, ugyanakkor viszonylag kevés országban kerültek kormányra a zöldpártok (Otjes 2019 , Currie 2022), és különösen igaz ez a korábbi posztszocialista államokra (Kwiatkowska 2019). A 2018 –2019-es éveket követően a környezetvédelemre vonatkozó érték-, illetve mozgalomkutatások relevanciáját tovább erősítette a zöldpolitika generációs mediális reprezentációja. A Friday for Future (FFF) és a Greta Thunberg-jelenség együttesen formálták annak képzetét, hogy a fiatalabb generációk politikai gondolkodásában a környezetvédelem kérdései kiemelt helyet kapnak, és ez egyúttal a fiatalok zöldelköteleződését is növeli. Ezt a felvetést erősítette az a feltételezés is, hogy a fiatalabb korosztályok már közvetlenebb módon tapasztalják meg a klímaválság következményeit, mint a korábbi nemzedékek, a jelenség immáron nem egy távoli jövő, hanem saját jelenüknek a valósága (Bognár 2020: 28). Az így konstruált generációs élményből következően indokolt volt az a kutatói érdeklődés, hogy a fiatalok valóságkonstrukciója és a környezetvédelem kérdéseire vonatkozó percepciója mi-

ben térhet el az idősebb nemzedékekétől. Tekintettel a fiatalok jövőorientáltságára, okkal feltételezhető a politika és a kutatói nyilvánosság, hogy előbbiek egyrészt az életkoruk miatt nyitottabbak a posztmateriális értékekre, másrészt a klímaválság szélesebb tematizációja okán a környezetvédelmi kérdésekre is (Bognár 2020: 28).

Az előző felvetésekhez kapcsolódva tanulmányunkkal célunk nemcsak a fiatalok innovatív, integrált kutatási módszerekkel elvégzett szegmentálása volt, hanem közvetve kapcsolódni is szeretnénk ahhoz a generációfogalmak használatáról szóló közéleti és szakmai vitához. A szélesebb nyilvánosságban rendkívüli népszerűségnek örvendő generációs gondolkodás és az azt erősítő alkalmazott szakértőiség (Böcskei et al. 2022) gyakran figyelmen kívül hagyja, hogy az olyan bombasztikus kifejezések, mint „klímageneráció” vagy „Thunberg-nemzedék”, homogenizálják az adott korosztály tagjait, és olyan tévkövetkeztetésekhez vezethetnek, melyeket csak társadalomtudományi eszközökkel lehet cáfolni. Hangsúlyozottan csupán közvetve kapcsolódunk a generációs problematikához (Csutorás 2024), arra vonatkozó reflexióinkat más helyen megtettük (Böcskei et al. 2024a, b). A szegmentációval célunk a fiatalok zöldelköteleződése és annak különbségei részletesebb feltárása, ezzel pedig a fiatalok heterogenitásának felmutatása.

A kutatásban résztvevők nem tekintették feladatuknak a piaci szegmens felőli azonosítást, viszont a komplex szegmentációval lehetségesnek tartjuk a fogyasztói felfogások és választási lehetőségek differenciált körét bemutatni. Célunk, hogy a nyilvánosságban sokszor alapértelmezettnek vett homogén fiatalságot tételező generációkonstruálás helyett a fiatalok környezetvédelmi elkötelezettségét, egyéni hozzájárulásukat, elveiket és gyakorlataikat tárjuk fel. A szegmentációval választ kapunk arra a kérdésre is, hogy a fiatalok milyen mértékben osztják a környezetvédelemre vonatkozó etikai, normatív és elvárt kijelentéseket, továbbá hogy aktív tenni akaróként tekintenek-e magukra, és ennek jegyében cselekednek-e a mindennapokban.

Szakirodalmi feldolgozás

A magyarországi fiataloknak a klímakérdés miatti szorongásával és bizonytalanságérzésével már számos kutatás foglalkozott (Tóth –Fekete –Nagy 2020: 384, Mészáros –Farsang 2023). Tóth Péter és szerzőtársai a klímavédelemmel kapcsolatos attitűdök kognitív és viselkedési dimenziók mérése érdekében különböző változókból hoztak létre indexet, melynek segítségével felmérték a fiatalok vonatkozó értékeit. Eszerint a válaszadók nyolctizede az index felső harmadába tartozott, amiből a kutatók le is vonták azt a következtetést, hogy a fiatalok elkötelezettek a klímavédelem iránt. A varianciaanalízis eredményeképpen azonban azt is megállapították, hogy az életkor, az iskolázottság és a szülők iskolai végzettsége is befolyásolja környezetvédelemmel kapcsolatos attitűdöt és cselekvést, a nem, illetve a településtípus hatása ugyanakkor nem szignifikáns. Mindezek alapján „tipikus” klímaharcosnak nem a Z generáció tagja tekinthető, hanem az inkább egy 25 –29 éves, magasan iskolázott fiatal, aki szüleihez hasonlóan jó anyagi körülmények között él, továbbá nem inaktív, hanem dolgozik vagy tanul (Tóth –Fekete –Nagy 2020: 385).

Szintén árnyalják a képet a magyarországi felnőtt népesség körében végzett politikai, pszichológiai és szociológiai felmérések. Előbbi a Greta Thunberg-jelenség percepcióját vizsgálva jut arra a következtetésre, hogy az antropogén klímaváltozást elfogadók, illetve elutasítók körében a svéd aktivista kommunikációja nem lövedék módjára hat. A fiatal aktivisták kollektív cselekvését motiválhatják Thunberg keretezései, míg utóbbiak a szkeptikusabbak elutasítását erősíthetik (Marek 2022). Mikecz Dániel magyarországi FFF-tiltakozáson résztvevőket vizsgálva pedig arra az eredményre jutott, hogy a környezetvédő politikai elköteleződést erősen befolyásolja a magasabb társadalmi státus, a fővárosi lakóhely és az egyéni, fogyasztáson keresztül megvalósított politikai részvétel motivációja (Mikecz 2022).

A fiatalok környezetvédelem és zöldértékek felőli szegmentációja nem előzmény nélküli, azokkal már az 1990-es évek óta találkozhatunk akadémiai és alkalmazott tudományos közleményekben (Iyer–Banerjee 1993, McDougall 1993, Straughan–Roberts 1999, D’Souza et al. 2007). Előbbiek jellemző módon a célvezérelt marketing jegyében készített kutatások (Kullnig–Obermüller Aichhorn 2020), fókuszuk leginkább a zöldvásárlás erősítésén (Caniëls et al. 2021), illetve a környezetszennyező vagy károsító termékek brandproblémáinak kezelésén volt. Témánk szempontjából figyelemre méltó, hogy azokban a fiatalok kényelmetlenséget érzekelnek a zöldvásárlás miatt, és kevésbé a környezetbarát meggyőződés következményeként mutatnak fel zöldvásárlási attitűdöt, inkább társadalmi értéket tulajdonítanak a zöldvásárlásnak. Hasonló eredményre jut egy portugál mintán végzett kutatás is, melynek további következtetései szerint a környezeti és demográfiai változók jelentősek a „zöldebb” szegmens („zöldaktivisták”) és a többi szegmens („nem elkötelezettek”, „meghatározatlanok”) közötti különbségek szempontjából. Bár a vizsgáltak megértik a környezetvédelem előtt álló jelenlegi kihívásokat, és tudatában vannak a környezeti problémák létezésének, aggodalmaik mégis szorosabban kapcsolódnak a gazdasági tényezőkhöz, mint a környezettudatossághoz (Do Paco–Raposo–Filho 2009).

Utóbbi megléte tehát nem feltétlenül alakul át ökológiai gyakorlatokká, tehát az egyéni, személyes aggodalmat vagy szorongást nem követi részvétel. Egy 1975 középiskolás olasz diák körében végzett kutatás eredményei is arra jutottak, hogy bár a megkérdezettek többsége tisztában van az éghajlatváltozás veszélyes hatásaival és azzal, hogy személyes lépéseket kellene tenni a negatív folyamatok megakadályozása érdekében, ugyanakkor egy részük azt is gondolja, hogy az ökológiai gyakorlatok tágabb értelemben a család vagy a közösség feladatai. Azaz nem vélik úgy, hogy egyénként is hatékony cselekvők lehetnek (Piscitelli–D’Uggento 2022). Hasonló, árnyaltabb képre jut egy, a zöldelkötelezettek magját elemző kutatás is (FFF-tiltakozókat vizsgálva hat ország hat városában), mely a tiltakozók kategorizálására fókuszált. Ennek alapján az elkötelezettség szintjét tekintve beszélhetünk „frontvonalbeli tiltakozókról”, és olyan „nem elkötelezett tiltakozókról” is, akik csak azért vesznek részt az FFF-rendezvényen, hogy barátaikkal, partnereikkel vagy családtagjaikkal legyenek (Martiskainen et al. 2020).

Korábbi ifjúságkutatások eredményei

Érdeemes részletesebben is utalni két friss nemzetközi és hazai ifjúságszociológiai vizsgálat zöldügyekkel kapcsolatos vizsgálati eredményeire. A FES Youth Study 2021 hét közép-európai (visegrádi négyek és a balti államok) ország 15–29 éveseit vizsgálta online mintán (Bíró-Nagy–Szabó 2021). Azt találták, hogy a fiatalok problématerképe hasonló, és hétből öt országban a környezetszennyezés és az éghajlatváltozás szerepel az első helyen az aggodalomra okot adó problémák között. A magyar fiatalok különösen érzékenyen reagáltak a témára, hiszen éppen itt aggódtak leginkább a környezetszennyezés és éghajlatváltozás ügye miatt. Lengyelországban és Lettországban nem ez a téma volt a legsúlyosabb probléma, hanem az előbbiben a társadalmi igazságtalanság, az utóbbiban a munkanélküliség. Megjegyzendő, hogy Lettországban a környezet ügye a negyedik, ötödik legsúlyosabb probléma közé sorolódott.

Mutatja a környezeti kérdések iránti nyitottságot az is, hogy a következő évtized feltételezett legsúlyosabb problémái között – tizenötöt vizsgált a kutatás – ott szerepel a klímaváltozás ügye is, igaz, nem olyan előkelő helyen, mint a jelenre vonatkozó problématerképen. A cseh fiatalok az alacsony bérek és nyugdíjak mellett első helyre sorolták az éghajlatváltozást, míg a többi országban, általában az anyagi kérdéseket követően, a másodiktól a hatodik helyet foglalja el az éghajlatváltozás ügye. A magyar 15–29 évesek a következő tíz évre fontosabbnak vélelmezték az alacsony béreket, a nyugdíjakat, a szegénységet és a korrupciót, a közszolgáltatások leépítését, valamint a képzett munkaerő külföldre vándorlását, mint az éghajlatváltozást, de az nem jelenthető ki, hogy a kérdéskör ne foglalkoztatná őket.

Az MTA post-Covid kutatásai keretében, a HUN-REN TK PTI-ben 2023-ban készült 16–29 évesekre reprezentatív vizsgálat (Böcskei et al. 2024a) is jelezte, hogy a magyar fiatalok számára, elvi szinten, általánosságban fontos a környezetvédelem. Az ezerfős kutatásból ugyanis kitűnt, hogy a Magyarországra leselkedő veszélyforrások közül a gazdasági csőd utáni második legjelentősebb a klímaváltozás volt (1–10-ig terjedő skálán 7,63 átlagpont). Az is kitűnt az adatokból, hogy három válasz alapján a legnépszerűbb választott ideológiai címke a zöld, környezetvédő. Ezek a kutatások azonban nem képesek a felszín alatti folyamatokat bemutatni. Nem látszik az adatokból ugyanis, hogy a fiatalok körében mért zöldelkötelezettség ténylegesen mit takar, mennyire egységesen érinti a teljes ifjúsági társadalmat, és milyen szociológiai eltérések mutathatók ki az egyes ifjúsági rétegek között.

Egy korábbi tanulmány (Kovács-Magosi–Székely 2022) vizsgálta, hogy lehet-e a klímaváltozásról szóló diskurzus generációképző a magyarországi fiatalok tekintetében, van-e empirikus bizonyíték a generációs feszültség növekedésére a témában. A 2019-ben 12–29 évesek körében felvett ezerfős megkérdezés eredményei szerint generációs feszültség egyértelműen nem volt megállapítható. Bár a 12–29 évesek nagyobbban érzik az idősebbek felelősségét a klímaváltozásban, a követendő példát leginkább otthonról hozzák, és a szülők, illetve a tanárok gyakorolják rájuk e téren a legnagyobb hatást és szemléletformálást, így az idősebbektől világosan elkülönülő klímagereneráció nem jelent meg.

Több empirikus szociológiai vizsgálat ugyanakkor rámutatott, a magyar fiatalok körében is egyértelműen beazonosíthatóak olyan szegmensek, amelyeknek egészen eltérő a hozzáállása a környezetvédelemhez, és ehhez számos tényező hozzájárulhat a fogyasztói tudatosságtól a lakóhelyig. Az egyik ilyen kutatás fő megállapítása, hogy nagyban különböznek a gondolkodás- és viselkedésminták a fiatalok különböző szintű környezettudatosságot mutató szegmenseiben, és mivel az elköteleződés a környezettudatosság iránt általában inkább pozitív a megkérdezett fiatalok körében: a többségük mozgósítható lehet a témában, a megfelelő motivátorokkal (Kiss 2017). E vizsgálat során középiskolás diákok körében került felmérésre a környezetvédelemhez való hozzáállás egy 1002 fős mintán. A szegmensek tudatos fogyasztási ismerveik mentén lettek elkülönítve, amelyek korábbi kutatások során kerültek beazonosításra. Az eredményül kapott négy szegmens (a divatkerülő tudatosok, a felelősségvárók, a passzív alsóévesek és a tudatos individualisták) cselekvési motívációi, elkötelezettsége, tájékozottsága, és ennek mentén magabiztossága is eltérő.

A zöldattitűdők mentén pedig különösen fontos lehet a fiatalok motiválása, mert körükben a szkepticizmus is nagyobb mértékben jelenhet meg, mint az idősebb korosztályokban, erre mutat rá egy közelmúltban végzett vizsgálat, amely szerint a 30 év alattiak a felnőtt lakosság környezettudatosabb szegmenseiben kevesebben vannak, mint korábban, és a szkeptikusok csoportjában jelennek meg a legnagyobb arányban. Ez a megállapítása egy 18–59 évesek körében végzett kérdőíves vizsgálatnak (WWF 2023) amely 500 fős, internethasználókra reprezentatív mintán képzett szegmenseket a környezettudatosság mentén. A létrejött szegmensek közül a két legnagyobbat a környezettudatosság jellemzi (szolidáris környezettudatos 34 százalék és a mérsékelt környezettudatos 26 százalék). A lakosság további részére jellemző a kisebb elköteleződés (pszeudo-környezettudatosak 21 százalék, akik számára csupán látszatintézkedések erejéig érdekes a környezet- és természetvédelem, és ökoszkeptikusok 19 százalék, akiket hidegen hagy a környezet- és természetvédelem ügye). Ezek az eredmények is megmutatják, hogy a teljes társadalom is megosztott a zöldkérdésekben, és még inkább indokolhatják a 30 év alatti fiatalok külön vizsgálatát a zöldattitűdők mentén, hiszen eltérő irányba mozoghatnak, eltérő attitűdöket is mutathatnak az idősebb korosztályoknál.

Egy másik vizsgálat szerint, amely a középiskolás diákok és a felsőoktatásban részt vevő hallgatók környezeti tudásában, attitűdjeiben megnyilvánuló hasonlóságokat és különbségeket volt hivatott feltárni a környezeti nevelés szempontjából (Marjainé Szerényi et al. 2012), rámutat arra, hogy a belső motívációk és a tudatosság, magabiztosság erősítése mennyire fontos annak érdekében, hogy a gazdasági környezet esetleges ellenhatásaitól függetlenül is erősödhessen környezettudatosságuk. Ehhez alternatívát, nevelést, konkrét megoldási javaslatokat és visszacsatolásokat kell biztosítani, hogy fenntartható fogyasztói magatartásuk és fenntartható életmódjuk erősödhessen. E kutatás összesen 3768 középiskolás és felsőoktatási képzésben részt vevő diákot vizsgált, és mintájukon öt szegmenst azonosítottak (aktívak: következetesen környezettudatosak; járatosak: nyilvánvalóan tisztában vannak a környezeti

kérdésekkel, de kevésbé aktívak; „techno-optimisták”: többségük hisz abban, hogy a technológiai fejlődés megoldhatja a környezeti problémákat; hedonisták: elutasítják a fogyasztás csökkentését, és nagyon keveset tesznek a környezetért mindennapjaikban; és nemtörődömök: keveset vagy semmit sem tesznek a környezetükért és bizonytalanok). E szegmensek mélyreható vizsgálata alapján a tapasztalatok szerint az olyan szociokulturális tényezők, mint a normák, a csoportidentitás és a személyközi kapcsolatok is erősen hatnak a fiatalok környezettudatos magatartására, és érdemes komplexen vizsgálni körükben az életmódot, valamint annak környezetterhelését is.

E szegmentációs kísérletek is rámutatnak arra, hogy a fiatalok környezettudatos viselkedésének komplexebb megértését, a fiataloknak a környezetvédelemhez való viszonyát, továbbá az egyéni és a társadalmi felelősségvállalásukat érdemes komplexen megközelíteni. Ennek érdekében 2023 év végén és 2024 elején egy feltáró kutatás készült azzal a céllal, hogy egyrészt beazonosítsuk a zöldtematikához különböző módon kapcsolódó szegmenseket, másrészt vizsgáljuk az azok közötti véleménykülönbségeket. Ahogy jeleztük, kutatásunk nem következtető, hanem feltáró jellegű. Tudomásunk szerint Magyarországon még nem készült ennyire részletes ifjúsági zöldattitúd-szegmens kutatás, így önmagában azt is eredménynek tartjuk, hogy az eltérő aktivitású és gondolkodású rétegeket be tudtuk azonosítani. A kutatás legfontosabb kérdése tehát az, hogy ténylegesen, a hétköznapiakban hogyan valósul meg a zöldelköteleződés és tudatosság.

A zöld környezettudatos attitűdszegmensek létrehozásának folyamata – módszertan

A szegmentáció alapjául szolgáló nyolcszáz fős adatfelvétel 2023. december – 2024. január folyamán zajlott online kitölthető kérdőív segítségével a 17–29 évesek körében. A vizsgálat végeredménye reprezentatív az ország fiatal népességére iskolai végzettség, életkor, nem, településtípus és régió szerint. A teljes magyar weben és a közösségi médiában történő adatfelvétel lekérdező szoftverrel, önkitöltős online kérdőíven keresztül (CAWI) történt. A nyolcszáz fős minta hibahatára az alapmegoszlások esetében legfeljebb $\pm 4,0$ százalékpont. A survey módszert 12 darab félig strukturált NET-interjú egészítette ki a vizsgált korosztályban, 2023. december – 2024. január folyamán. A vizsgálati populáció alsó korhatárának (17 év) meghatározásához a támpontot a témában zajlott korábbi kutatások tapasztalatai adták (Böcskei et al. 2024a), miszerint a fiatalabb korosztályba tartozók többségének még kevésbé határozott az önreflexiós képessége az elvontabb kérdésekben, és különösen a társadalmi szintű, vagy posztmaterális témakörökről nincs még olyan átfogó tudása vagy fejlett absztrakciós szintje, ami mentén érdemben reflektálni tudna ezekre.

Első lépésben, a fenti hazai és nemzetközi irodalom feldolgozását követően összeállítottuk azokat a zöldtémára, zöldattitűdökre, közösségi kezdeményezésekre és ezekkel kapcsolatos attitűdökre, illetve közösségi aktivitásra vonatkozó kérdéseket, amelyek alkalmasak lehetnek a klaszterezés lebonyolításához. A szakirodalom előzetes feldolgozása után elméletileg kialakítottunk három plauzibilisnek tűnő, alapvető zöldattitűdöt. Az első táblázat az

elméleti szempontokat mutatja be. Ezek i. a klíma- és környezetvédelemmel kapcsolatos általános attitűdök, ii. a környezettudatosság támogatása, iii. a társadalom és a klímaváltozás viszonya, végül pedig iv. az egyéni zöldcselekvés lehetőségei és tényleges formái.

1. táblázat: A zöldelköteleződés besorolásának alapjai

| Szempontok | Miminimális elköteleződés: elutasító vagy közömbös a zöldtémák iránt | Gyenge-közepes elköteleződés: passzív zöldmentalitás | Erős zöldelköteleződés |
|--|--|---|---|
| Klíma- és környezetvédelemmel kapcsolatos általános attitűd | A zöldproblémák létezésével nagyjából tisztában van, de megoldásukat nem sorolja a legégetőbb feladatok közé. A környezetvédelem, a klímaválság kérdései nem kiemelték számára. | A klímavédelmet fontos döntéshozatali szempontnak tartja, a klímaváltozás súlyosan hat a következő generációkra. A környezetvédelmet nemzeti ügynek tartja. | A klímaváltozást égető, sürgős társadalmi problémának tartja. |
| Környezettudatosság támogatása | Nem gondolja azt, hogy a környezetvédelmi beruházásokat általában támogatnia kellene az államnak, de a szegények környezettudatos beruházásainak támogatásával tud azonosulni. Környezetvédelmi beruházásokra mindenkinek adna támogatást. | Mindenkit támogatna, aki környezettudatos beruházásokat hajt végre. | Környezetvédelmi beruházásokhoz nem kell mindenkinek támogatást adni, csak a rászorulóknak, a szegényeknek. |
| Társadalom és klímaváltozás viszonya | Mindegy, ki mit tesz, ha a politikusokat nem érdekli a környezetvédelem. Az ő korosztálya környezeti ügyekben tehetetlen az idősebbekkel, a befolyásos politikusokkal, cégekkel szemben. | Jórészt a vállalatok miatt nincs előrelépés környezetvédelmi ügyekben. Mindegy, ki mit tesz, ha a politikusokat nem érdekli a környezetvédelem. A fiatalokat érdekli a környezetvédelem, de nem tudnak mit tenni, mert az időseket nem érdekli az ügy. A társadalom közönyös a klímaváltozással szemben. | Van egyéni felelősségvállalás, nemcsak másokra kell mutatni. |
| Egyéni zöldcselekvés lehetőségei és tényleges formája | Igyekszik a mindennapi életben környezettudatos lenni: pl. rövidebb utakra gyalog vagy biciklivel megy, szelektíven gyűjti a szemetet, de személyes életmódjában ritkán követ környezettudatos mintákat: nem eszik kevesebb húst, nem komposztál, nem fogyaszt biotermékeket, nem vegán, új ruhákat vásárol stb. | Néhány dologban igyekszik a mindennapi életben környezettudatos lenni: rövidebb utakra gyalog vagy biciklivel megy, szelektíven gyűjti a szemetet, ha teheti, nem használ műanyag zacskót, műanyag palack helyett üveget használ, nem vásárol új ruhákat, újratölthető eszközöket használ elemesek helyett, kevesebbet utazik és repül. | Igyekszik a mindennapokban környezettudatos lenni: Ritkábban eszik húst vagy egyenesen vegetáriánus vagy vegán életmódot folytat, sokszor biotermékeket fogyaszt, gyakran komposztál, szelektíven gyűjti a szemetet, ha teheti, nem használ műanyag zacskót, műanyag palack helyett üveget vesz igénybe, kevesebb import terméket vesz, használt ruhát vásárol, újratölthető eszközöket használ, kevesebbet utazik és repül. |

A három lehetséges zöldelköteleződési szintet, zölds tudatosságot jelző magatartásforma a zölds témát inkább vagy teljesen elutasítók, a közepes elkötelezettségűek és a magas zölds affinitással rendelkezők. Ezt követően K-Means klaszterezés módsze-

rével bevontuk az összes attitűd és zöldaktivitási kérdést (a pontos megfogalmazást lásd a mellékletben). Végül öt klaszter alakult ki, mely megfelelő módon adja vissza a három alapvető zöldelköteleződési szintet és attitűdinális beállítódást .

2. táblázat : A környezettudatosság szegmensek leíró statisztikája (%)

| Zöldelköteleződés szintje | Megoszlás (%) | Klaszter megnevezés | Megoszlás (%) |
|--|---------------|--|---------------|
| Elutasító vagy közömbös, minimális elköteleződés | 31 | Erősen zöldközömbös, zöldszeptikus, zöldügyet bagatellizáló fiatal | 21 |
| | | Mérsékelt zöldközömbös fiatal | 10 |
| Gyenge-közepes elköteleződés | 49 | Optimista, mérsékelt környezettudatos paternalista | 25 |
| | | Nyitott, intellektuális környezettudatos fiatal | 24 |
| Erős zöldelkötelezett | 20 | Életmódreformerek | 20 |
| | 100 | Összesen | 100 |

Forrás: saját számítás

A2. táblázat alapján a fiatalok mintegy harmada a zöldkérdésekkel szemben inkább elutasító, esetleg mérsékelt közömbös, majdnem fele gyenge vagy közepes zöldelköteleződésű, és mindössze egyötödük tekinthető valóban elkötelezettnek a zöldügyek iránt. A gyenge/közömbös elköteleződéshez két klaszter kapcsolódik: az első inkább elutasítja a zöldügyeket, a másik esetleg közömbös, de nem elutasító. A gyenge-közepes zöldhozzáállás szintén két magatartástípust jelez: egyrészt egy mérsékelt környezettudatos, inkább paternalista, másrészt viszont egy nyitott, intellektuális magatartást. Végül a harmadik hozzáállás önmagában meghatároz egy klasztert, amit életmódreformereknek nevezhetünk. Összességében a fiatalok egyötöde ténylegesen elkötelezett, és nagyjából ennyien vannak, akik valójában nem fogékonyak a zöldügyek iránt. Az elnevezések igyekeznek pontosan leírni az adott klaszter legjellemzőbb tulajdonságait.

A létrejött szegmensek hasonlóságot mutatnak a WWF (2023) teljes népességre kialakított klasztereivel. Látható, hogy a fiatalok között éppúgy vannak zöldszeptikusok, mint az idősebb nemzedékekben, ugyanakkor a mérsékelt és az erős környezettudatosság is megtalálható a gondolkodásukban. Az arányokban viszont kimutatható eltérések. A WWF (2023) szerint a szolidáris környezettudatos réteg 34 százalékot tett ki, saját 2024-es kutatásunkban ugyanakkor a környezettudatos réteg ennél lényegesen kisebb. A mérsékelt környezettudatosság és a mérsékelt elköteleződéssel járó, pseudo-környezettudatos réteg arányai lényegesen nem térnek el, és az is megjegyzendő, hogy a módszertani eltéréseket figyelembe véve az ökoszeptikusok (19 százalék) és az erősen zöldközömbös, zöldszeptikus fiatalok arányai is hasonlóak. Azt tehát erősen túlzó megállapításnak tartjuk, hogy a fiatalok egészét reflektálatlanul zöldtudatosnak vagy környezettudatosnak nevezzük.

A 3. táblázatban részletesebben is látható, hogy a környezettudatosság mértéke szerint létrehozott ifúsági szegmensek egyes fődimenziók mentén milyen átlago-

kat vagy megoszlásokat mutatnak. A hődiagram jelzi a legmagasabbtól a legalacsonyabb érték felé történő elmozdulást. A grafikai megoldás világos képletet ábrázol: a zöldközömbös mentalitástól az erősen zöldelkötelezett irányába – a feltett kérdéstől függően – növekszik vagy csökken a fogékonyság a zöldügyek, így a klíma- és környezetvédelem iránt, az informálódás zöldkérdésekben. (Megjegyzendő, és a fenti kutatásokkal teljesen összhangban áll, hogy a főkérdésre : „Mennyire tartod fontosnak környezet-, természet- és klímavédelmet?”, nagyon magas, 4,5 feletti átlagérték regisztrálható, azaz a téma kétségtelenül fontos a fiatalok számára, mindamellett közel kétharmaduk időnként tájékozódik zöldkérdésekben, négytizedük időnként, 21 százalékuk pedig viszonylag gyakran beszélget a környezet-, a természet- és a klímavédelem kérdéseiről a családján belül.)

Van azonban néhány kérdés, ahol nem a várt eloszlások rögzíthetők. A klímaváltozásért a nagyvállalatokat és az államokat hibáztatók leginkább az optimista mérsékelten környezettudatosak, mint ahogy abban is ez a réteg emelkedik ki, hogy körükben a legnagyobb annak az állításnak az elfogadottsága, hogy a környezettudatosabb életmódnak, bár sok haszna van, az emberek nem tudják megfizetni. Talán pont az anyagi okok vezetnek arra e csoport tagjait, hogy a nagyvállalatokra és az államokra bízzák a környezetvédelmi problémák megoldását.

3. táblázat: Az egyes környezettudatosság -szegmensek átlagértékei a létrehozó fődimenziók mentén (hődiagram, átlagok, százalékok)

| Környezettudatosság-szegmensek | Erősen zöldközömbös, zöld- szkeptikus, zöldügvet bagatellizáló fiatal | Mérsékelt zöldközömbös fiatal | Optimista, mér- sékeltlen környe- zettudatos pater- nalista | Nyitott, intellektu- ális környezettu- datos fiatal | Életmódreformer | Total |
|---|--|-------------------------------------|--|---|-----------------|-------|
| Mennyire tartod fontosnak környezet-, természet- és klíma- védelmet? | 4,38 | 4,55 | 4,61 | 4,6 | 4,69 | 4,57 |
| Mennyire tartod naprakésznek magad a környezet-, ter- mészet- és klímavédelemmel kapcsolatos eseményekkel, történésekkel? | 3,22 | 3,04 | 3,35 | 3,24 | 3,7 | 3,34 |
| Milyen gyakran szoktál a környezet-, természet- és klímavé- delemmel kapcsolatban informálódni? | 2,05 | 1,92 | 2,03 | 2,07 | 2,18 | 2,06 |
| A környezet-, természet- és klímavédelem kérdéseiről szok- tál beszélgetni a családtagjaiddal, barátaiddal? | 2,89 | 2,91 | 2,96 | 3,3 | 3 | 3,04 |
| A klímaváltozást az államok, a nagyvállalatok okozták, nekik is kell megoldaniuk, a magánéletben ennél sokkal nagyobb problémákat kell megoldanom. | 2,61 | 3,00 | 3,69 | 2,41 | 3,19 | 3,03 |
| Igyekezem minden szempontból környezettudatos szem- pontok szerint megszervezni az életem. | 2,97 | 3,26 | 3,07 | 3,48 | 3,77 | 3,33 |
| Az emberi civilizáció fejlődése folyamatos, előbb-utóbb megoldást fogunk találni a klímaváltozás problémáira is. | 3,35 | 4,07 | 3,50 | 3,09 | 3,30 | 3,39 |
| A klímaváltozással főleg csak riogatják az embereket, a környezetszennyezés a valódi probléma. | 2,51 | 2,83 | 2,57 | 2,20 | 2,24 | 2,42 |
| A környezettudatosabb életmódnak sok haszna van, de sajnos túl drága az átlagembereknek. | 3,53 | 3,56 | 4,33 | 3,91 | 2,49 | 3,66 |
| Szerinted elsősorban kik tudnak tenni bármit a környezet-, természet- és klímavédelem érdekében? Nemzetközi vállá- latok, államok. | 10 | 10 | 31 | 15 | 19 | 15 |
| Szerinted elsősorban kik tudnak tenni bármit a környezet-, természet- és klímavédelem érdekében? Mindenki tud tenni valamit. | 37 | 56 | 22 | 24 | 32 | 31 |
| Szerinted elsősorban kik tudnak tenni bármit a környezet-, természet- és klímavédelem érdekében? Az állami vezetők, a nemzetközi szervezetek és mindenki tud tenni valamit. | 51 | 31 | 40 | 59 | 49 | 47 |

Forrás: saját számítás

Az egyes szegmensek nemcsak attitűdjeikben, hanem érthető módon tényleges környezetvédelmi lépéseikben is erősen eltérnek egymástól. Általában a vizsgált fiatalok a hétköznapiak során kis anyagi, eszköz- és energiabefektetéssel járó lépésekkel védik a környezetüket. Legtöbben (ennek a gyakorisága a legnagyobb: 4,36 átlagpont az 1–5 skálán, ahol 1 = egyáltalán nem jellemző, 5 pedig kifejezetten jellemző) rövid távolságra gyalog vagy biciklivel mennek, illetve tartva a kötelező előírásokat, szelektíven gyűjtik a szemetet. Ennél lényegesen kevésbé általános az újratölthető eszközök használata és a műanyag zacskók mellőzése bevásárláskor.

Az egyes környezettudatossági szintek alapján kialakított szegmensek közül az erősen zöldközömbös, zöldszeptikus fiatalok szinte minden esetben az átlagosnál kisebb valószínűséggel folytatnak egyéni környezetmegőrző cselekvéseket, kivéve a rövid távú gyaloglást, biciklizést. A mérsékelt zöldközömbös fiatalok a szelektív hulladékgyűjtés és a műanyag zacskók használatának elutasítása terén tűnnek ki. Az optimista mérsékelt környezettudatos paternalista fiatalok többnyire átlagos eredményeket mutatnak az egyéni környezetvédelem terén. A nyitott, intellektuális környezettudatos fiatalok már tudatosan cselekednek és védik a környezetet, így nemcsak gyalognak, bicikliznek vagy gyűjtik szelektíven a szemetet, de komposztálnak is, és helyenként törekednek a helyi környezetből származó élelmiszerek megvásárlására. Az életmódreformerek anyagi áldozatokat vállalnak azért, hogy egyénileg és tudatosan védjék a környezetüket, biotermékek fogyasztásával, újratölthető eszközök használatával vagy import termékek elutasításával és így akár drágább hazai termékek fogyasztásával.

4. táblázat: Az egyes környezettudatosság -szegmensek átlagértékei – a környezet védelmében tett hétköznapi lépések (hődiagram, átlagok)

| Környezettudatosság-szegmensek | Erősen zöldközömbös, zöldszeptikus, zöldügyet bagatellizáló fiatal | Mérsékelt zöldközömbös fiatal | Optimista, mérsékelt környezettudatos paternalista | Nyitott, intellektuális környezettudatos fiatal | Életmód-reformer | Összesen |
|--|--|-------------------------------|--|---|------------------|----------|
| Rövid távolságra gyalog vagy biciklivel megyek. | 4,36 | 4,31 | 4,28 | 4,57 | 4,25 | 4,36 |
| Komposztálok. | 2,18 | 2,11 | 2,25 | 2,84 | 2,68 | 2,47 |
| Szelektíven gyűjtöm a szemetet. | 3,64 | 4,13 | 4,00 | 4,41 | 3,79 | 4,01 |
| Nem használok műanyag zacskót bevásárláskor. | 3,16 | 3,75 | 3,52 | 3,40 | 3,31 | 3,41 |
| Biotermékeket fogyasztok vagy vegán vagy vegetáriánus módon étkezem. | 1,79 | 1,98 | 1,88 | 2,06 | 2,56 | 2,06 |
| Nem vásárolok új ruhákat. | 2,57 | 2,35 | 2,98 | 2,86 | 3,10 | 2,84 |
| Újratölthető eszközöket használok. | 3,39 | 3,23 | 3,47 | 3,55 | 4,11 | 3,60 |
| Kevesebbet utazok, repülök. | 3,20 | 3,87 | 2,84 | 3,37 | 3,57 | 3,29 |
| Kevesebb, távoli vidékről származó, importélelmiszert veszek. | 2,96 | 2,97 | 2,67 | 3,06 | 3,43 | 2,99 |

Forrás: saját számítás

Végül, az alábbiakban bemutatjuk az egyes szegmensek szociológiai jellemzőit és utalunk azok ideológiai -politikai beállítódásaira is (5. táblázat).

5. táblázat: A zöldattitűd-szegmensek szociodemográfiai leírása

| | Erősen zöldközömbös, zöldszeptikus, zöldügyet bagatellizáló fiatal | Mérsékelt zöldközömbös fiatal | Optimista, mérsékelt környezet- tudatos paternalista | Nyitott, in- tellektuális környezettu- datos fiatal | Életmódre- former |
|--|---|-------------------------------------|--|--|----------------------|
| | 21% | 10% | 25% | 24% | 20% |
| Kor (22,62) | 21,98 | 21,17 | 23,63 | 22,69 | 22,64 |
| Férfi (%) | 53 | 53 | 59 | 39 | 58 |
| Község (%) | 23 | 8 | 33 | 30 | 44 |
| Város (%) | 44 | 52 | 28 | 30 | 23 |
| Bp. (%) | 14 | 11 | 26 | 17 | 16 |
| Legfeljebb szakmunkás végzettségű (%) | 27 | 16 | 16 | 22 | 19 |
| Diplomás (%) | 13 | 4 | 37 | 29 | 17 |
| Tanuló (%) | 32 | 51 | 38 | 43 | 45 |
| Aktív munkavállaló (%) | 56 | 19 | 46 | 41 | 43 |
| Közép-Magyarország nagy régió (%) | 26 | 21 | 36 | 23 | 26 |
| Dunántúl nagy régió (%) | 36 | 32 | 24 | 43 | 37 |
| Baloldali–jobb oldali skála átlaga (1–6, minta: 3,22) | 3,64 | 3,88 | 3,19 | 2,83 | 3,17 |
| Liberális–konzervatív skála átlaga (1–5, minta: 2,61) | 2,66 | 3,39 | 2,75 | 2,15 | 2,59 |
| Részt vett zöldtüntetésen | 1,13 | 1,12 | 1,22 | 1,43 | 1,33 |
| Internetes híroldalak látogat | 1,59 | 1,70 | 1,34 | 1,63 | 1,58 |
| Hírműsorokat néz tv-ben | 0,97 | 1,36 | 0,63 | 0,61 | 0,71 |
| Podcastokat hallgat | 1,33 | 0,73 | 1,14 | 1,29 | 1,05 |
| Influencereket néz | 1,43 | 1,56 | 1,13 | 1,34 | 1,23 |

Csak $p \leq 0,05$ szinten statisztikailag szignifikáns eltérések kerültek a táblázatba.

Forrás: saját számítás

Erősen zöldközömbös, zöldszeptikus, zöldügyet bagatellizáló fiatal (21 százalék)

Az egyik legfiatalabb átlagéletkorú szegmens az erősen zöldközömbös, zöldszeptikus, zöldügyet bagatellizáló, ennek ellenére a tanulók aránya ebben a rétegben a második legalacsonyabb, viszont az aktív munkavállalóké a legmagasabb (56 százalék). A klaszter többségében férfiakból, fiúkból áll össze, úgy, hogy a legfeljebb szakmunkás végzettségűek ebben a rétegben érik el a legmagasabb szintet (27 százalék), viszont a diplomásoké az átlaghoz képest alulreprezentáltak. Relatív többségük kisvárosokban él (44 százalék) a Dunától inkább keletre.

Politikai nézeteiket vizsgálva látható, hogy a többséghez képest inkább jobboldaliak, kevésbé liberálisok. A környezetvédelem miatti tüntetések, akciók hidegen hagyják őket. Ez azonban nem jelenti, hogy általában elutasítanak a közéleti kérdéseket, ugyanis valamelyest néznek hírműsorokat a televízióban, és fontos viszonyítási pontként tekintenek az influenszerekre, de általában elmondható, hogy ők tájékozódhatnak a legkevésbé aktívan és interneteznek legkevésbé.

A survey vizsgálatokat kiegészítő interjúk alapján ők inkább otthon fókuszúak, az otthoni sütés-főzés, szerelés-bütykölés, TV nézés köti le a mindennapjaikat. Sokat néznek sportokat és filmeket, sorozatokat, sokat játszanak online. Összességében a mainstream kultúra és a bulvár fogyasztása jellemzi a kultúrafogyasztási szokásaikat.

Mérsékeltlen zöldközömbös fiatal (10 százalék)

A legkisebb, egyben leghomogénebb réteg a mérsékeltlen zöldközömbös fiataloké. Ők a legfiatalabbak (átlag 21,17 év), többségük férfi, fiú, aki városban él, jelenleg tanuló vagy saját vállalkozásában alkalmazott. Legfontosabb tulajdonságuk azonban kevésbé szociológiai, mint inkább ideológiai jellegű. A legjobboldalibb és egyben legkonzervatívabb rétegről van szó, amely a legkevésbé vett részt zöldtémájú megmozdulásokban, ugyanakkor hírfüggő és erősen hallgat az influenszerek véleményére. E réteg tagjai pont annyit és csakis annyit tesznek a környezetért, ami nem jár különösebb elköteleződéssel és anyagi, illetve más jellegű befektetéssel (például nem használnak műanyag zacskót a bevásárláskor, vagy ha tehetik, nem utaznak repülővel).

A kiegészítő interjúk alapján az erősen zöldközömbös fiatalokéhoz hasonló életmódot folytatnak, szintén otthonfókuszúak és sokat játszanak online. Kultúrafogyasztási szokásaikat szintén a mainstream kultúra és a bulvár fogyasztása jellemzi, de inkább interneteznek és használják a közösségi médiát, mint az erősen zöldközömbös szegmens tagjai.

Optimista, mérsékeltlen környezettudatos paternalista (25 százalék)

Relatíve a legnagyobb attitűdszegmens az optimista, mérsékeltlen környezettudatos paternalistáké. Ők a legidősebbek (átlagosan 23,63 év), erős férfidominancia jellemzi a réteget, ahol a legmagasabb a diplomások aránya (37 százalék), és ezzel párhuzamosan az aktív munkavállalóké is. Az optimista, mérsékeltlen környezettudatos paternalisták egyharmada községekben, kistelepülésen lakik, és köztük legmagasabb a közép-magyarországi régióban élők aránya. Ideológiai szempontból nem különösebben térnek el az átlagtól, környezeti ügyekben nem aktivizálódnak, ugyanakkor ők tájékozódnak a legkevésbé közéleti, politikai kérdésekben. Ahogy fentebb jeleztük, elsősorban az államtól és a nagyvállalatoktól várják a környezeti ügyek megoldását.

Az interjúk alapján az átlagosnál többet mozdulnak ki, ha anyagilag megtehetik, trendi éttermekbe, kávézóba, mozikba járnak. A könnyed infotainment, a gazdasági és politikai témák érdeklik őket. Érdeklődésük lokálisabb, fontosak számukra a helyi ügyek, így lokálpatriótábbak az átlagnál. Ahogy az adatokból is kitűnt, sokat interneteznek és használják közösségi médiát.

Nyitott, intellektuális környezettudatos fiatal (24 százalék)

A nyitott, intellektuális és környezettudatos az egyedüli nőidomanciájú réteg. 43 százalékuk a Dunántúlon, megyeszékhelyeken él. A diplomások aránya a második legmagasabb ebben a rétegben (29 százalék), viszont a legfeljebb szakmunkás végzettségüké sem elhanyagolható.

A szegmens messze a legbaloldalibb és legliberálisabb, különlegessé teszi, hogy a zöldüggyekben szervezett tüntetéseken a legnagyobb arányban képviseltették magukat. Egy aktív, tudatos rétegről van tehát szó, amely néz internetes híroldalakat és hallgat podcastokat. Egyes, egyéni környezetvédelmi lépéseket a legnagyobb arányban végez, a leggyakrabban beszélget családjában a környezet-, természet- és klímavédelem kérdéseiről. Mindezek ellenére a klíma-, a természet- és a környezetvédelmet úgy általában nem különösebben, legalábbis az átlaghoz képest nem felülreprezentált módon tartja fontosnak.

A nyitott, intellektuális és környezettudatos réteg nyitottabb, globálisabb az érdeklődési köre az interjúk alapján. Leginkább urbánus életmódot folytatnak, érdeklődésük intellektuálisabb az átlagosnál. Megjelenik a véleménystruktúrájukban a társadalmi felelősségvállalás, az ismeretterjesztés iránti igény, viszont a klímaszorongás ebben a rétegben a legmagasabb.

Életmódreformerek (20 százalék)

Minden ötödik fiatal sorolható az életmódreformerek szegmensébe, akikről fentebb azt állítottuk, hogy képesek és tudnak is személyesen és akár anyagi áldozatok árán is tenni a környezet védelme érdekében. Talán kissé meglepő módon relatív többségük, 44 százalékuk községekben él, 58 százalékuk férfi, a diplomások aránya nem különösebben tér el az átlagtól ebben a rétegben. Az esetleges feltételezésekkel szemben tehát a magas iskolázottság nem szükségképpen jár együtt a teljesen tudatos és anyagi áldozatokat is vállaló környezetvédelmi attitűddel.

Ideológiai beállítódásuk nem tér el érdemben az átlagtól, zöldüggyekben ugyanakkor némileg aktívabban hallatják a hangjukat. Tájékozottságuk nem kiemelkedő, tehát nem általános közéleti aktivizmusuk és politikai érdeklődésük, hanem vélelmezhetően egyéni elköteleződésük alapozza meg a környezet érdekében végzett munkájukat és a zöldüggyek irányában jól kimutatható tudatosságukat.

A survey kutatást kiegészítő interjúk szakaszából kitűnt, hogy az életmódreformerek körében feltűnően magas az outdoor érdeklődés, kirándulnak és kertészkednek. Tudatosan táplálkoznak, így bio- vagy helyi élelmiszert fogyasztanak, és itt a legnagyobb a vegán érdeklődésű fiatalok aránya.

Konklúzió

A szakirodalom és a korábbi, magyar fiatalokat is érintő empirikus társadalomtudományi kutatások azt jelezték, hogy a 15–29 évesek a korábbi nemzedékekhez képest nyitottabbak a zöldkérdések iránt. A klímavédelmet-, a természet és állatvédelmet prioritásként kezelik, ezért a zöldügyek és a fiatalok viszonyát egyre inkább reflektálatlanul, túláltalánosítva kezdte a társadalom és részben a politikai is kezelni. Vizsgálatunkkal ezt a képet kívántuk finomítani, és a szakirodalomban leírtaknak megfelelően árnyalni, hogy egyrészt nem minden fiatal egyformán érdeklődő a természet és környezet védelme iránt, másrészt a környezettudatosság nem feltétlenül alakul át ökológiai gyakorlatokká, tehát az egyéni, személyes aggodalmat vagy szorongást nem követi részvétel (Piscitelli –D’Uggento 2022 , Martiskainen et al. 2020).

Kutatásunk 2023 decemberében magyar 17–29 évesek véleményét vizsgálta egy online survey, illetve kiegészítésképpen 12 félig strukturált mélyinterjú eszközével. A korosztály zöldattitűdök mentén történő szegmentációja során láthatóvá vált, hogy e szempontból jól elkülöníthető, eltérő motivációjú és attitűdű szegmensekre bomlik a fiatalabb generáció. A szegmensek zöldkérdésekhez való hozzáállása, zöldaktorként való viselkedése és cselekvési motivációi vagy gátjai is eltérőek, megmutatva azt, hogy homogenizált kezelésük helyett árnyaltabban érdemes hozzáállni a fiatalok zöldattitűdjeiknek alapos megértéséhez. Az elemzés ugyanis azt találta, hogy a korosztálynak valójában egyötöde ténylegesen, tevőlegesen is zöldelkötelezett, ők azok, akik akarnak és tudnak is tenni valamit a környezetük védelme érdekében. Van ezen túl körülbelül egynegyednyi 17–29 éves fiatal, akiben az akarat jórészt megvan, az átlagosnál magasabb az érdeklődésük és az affinitásuk a téma iránt, azonban a szándékaik és terveik, valamint a valóságos zöldcselekvés között diszkrepancia figyelhető meg. E réteg tagjai ugyanis sokkal inkább aggódnak, sőt – az interjúk alapján – szoronganak a klímakatasztrófa következményei miatt, viszont hétköznapi ökológiai gyakorlatuk nem mindig követi az elveiket.

Fontos eredménye a kutatásnak, hogy láthatóvá és körülírhatóvá vált úgy egyötödnyi 17–29 éves, aki számára kevésbé fontos a zöldtémakör, szkeptikusak, sőt helyenként kifejezetten elutasítóak a természet- és környezetvédelem kérdései iránt.

A generációs vitához kapcsolódva megállapítható, hogy egy generáción belül is nagy eltérések láthatóak a zöldelköteleződésben, és erősen szegmentált attitűdök tárhatóak fel, amelyeket a szociodemográfiai változók, a politikai és az életmódbeli attitűdök, valamint a tájékozottság is meghatároznak. A szegmentáció alapján klímagenerációról nem beszélhetünk Magyarországon, a 17–29 éves fiatalok többsége nem elkötelezett zöldcselekvő, a hétköznapi életben kevesen követnek környezettudatos szokásokat. Túlnyomó többségük azonban nyitott a zöldkérdésekre, tehát érdeklődésük mentén elérhetőek, mozgósíthatóak lehetnek a számukra releváns zöldmegközelítésben. Az elzárkózásnak és a közömbösségnek az információhiány fontos indikátora, de a tájékozottság nem feltétlenül teszi fontosabbá az ügyet, a leginkább tájékozódó és intellektuálisan leginkább nyitott szegmensnek nem fontos kiemelkedően a környezetvédelem.

Irodalom

- Bíró-Nagy, András – Szabó, Andrea (2021): *Youth Study Hungary 2021 — Discontent, Polarisation, Pro-Europeanism*. Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Bognár, Bulcsu (2020): Az ökológiai kommunikáció lehetőségei és korlátai a modernitásban. Társadalomelméleti észrevételek a környezetvédelem témájához. *Rep-lika*, 114, 7 –39. <https://doi.org/10.32564/114.1>
- Böcskei, Balázs – Fekete, Mariann – Nagy, Ádám – Szabó, Andrea (2022): A „generációs szakértők” mindent tudnak – kár, hogy fontos dolgokat rosszul tudnak. *Qubit*, október 18. <https://qubit.hu/2022/10/18/a-generacios-szakertok-mindent-tudnak-kar-hogy-fontos-dolgokat-rosszul-tudnak>
- Böcskei, Balázs – Fekete, Mariann – Nagy, Ádám – Szabó, Andrea (2024a): *A maszkon túl*. Gondolat.
- Böcskei, Balázs – Fekete, Mariann – Nagy, Ádám – Szabó, Andrea (2024b): Hoztam is ajándékot, meg nem is – A generációs diskurzus értelme és a Covid-generáció. *Új Pedagógiai Szemle*, 73 (11–12): 75–83.
- Caniëls, Marjolein C. J. – Lambrechts, Wim – Platje, Johannes (Joost) – Motylska-Kuźma, Anna – Fortuński, Bartosz (2021): Impressing my friends: The role of social value in green purchasing attitude for youthful consumers. *Journal of Cleaner Production*, Vol. 303. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126993>
- Currie, Sean (2022): Should European Green Parties Go Into Government? *Green European Journal*, március 31. <https://www.greeneuropeanjournal.eu/should-european-green-parties-go-into-government/>
- Csutorás, Gábor Ákos (2024): Nemzedékek nómenklatúrája. *Új Pedagógiai Szemle*, 74. (1 –2): 29 –53.
- Do Paco, Arminda M Finisterra – Raposo, Lino Barata – Filho, Walter Leal (2009): Identifying the green consumer: A segmentation study. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 17, 17 –25. <https://doi.org/10.1057/jt.2008.28>
- D’Souza, Clare – Taghian, Mehdi – Lamb, Peter – Peretiatkos, Roman (2007): Green decisions: Demographics and consumer understanding of environmental labels. *International Journal of Consumer Studies*, 31 (4): 371. <https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2006.00567.x>
- Iyer, Easwar – Banerjee, Bobby (1993): Anatomy of green advertising. *Advances in Consumer Research*, 20, 494–501.
- Kiss, Virág Ágnes (2017): A környezetvédelemmel kapcsolatos hozzáállás középiskolás diákok különböző szegmensei mentén. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 12 (3): 277 –201.
- Kovács-Magosi, Orsolya – Székely, Levente (2022): A magyarországi klímageneráció nyomában. In Székely, Levente (szerk.): *HorizontON – Aktuális kérdések a magyarországi fiatalok élethelyzetéről és életmódjáról*. Társadalomkutató Kft., 63 –77.

- Kullnig, Christoph – Obermüller, Anja – Aichhorn, Katherine (2020): Improving campaign performance using purpose marketing: Case study of Run For The Oceans. *Journal of Brand Strategy*, 9 (1): 7–17. <https://doi.org/10.69554/IOJU8163>
- Kwiatkowska, Agnieszka (2019): Institutionalisation without voters: the Green Party in Poland in comparative perspective. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 13., 273–294. <https://doi.org/10.1007/s12286-019-00424-6>
- Marek, Bertram (2022): Mennyire hatásos a Thunberg-jelenség? In Mikecz, Dániel – Oross, Dániel (szerk.): *Éghajlatváltozás és politika. Attitűdök, tüntetők, reakciók*. Napvilág, 40–86.
- Marjainé Szerényi, Zsuzsanna – Zsóka, Ágnes – Kocsis, Tamás – Széchy, Anna (2012): A fiatalok fogyasztási és életmódbeli szokásai a környezeti nevelés tükrében. *Új Pedagógiai Szemle*, 62 (11–12): 15–36.
- Martiskainen, Mari – Axon, Stephen – Sovacool, Benjamin K. – Sareen, Siddharth – Furszyfer Del Rio, Dylan – Axon, Kayleigh (2020): Contextualizing climate justice activism: Knowledge, emotions, motivations, and actions among climate strikers in six cities. *Global Environmental Change*, Vol. 65. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102180>
- McDougall, Gordon (1993): The green movement in Canada: Implications for marketing strategy. *Journal of International Consumer Marketing*, 5 (3): 69–87.
- Mészáros, Fanni – Farsang, Andrea (2023): Klímaváltozás, klímatudás és a klímaszorongás. *GeoMetodika*, 7. (1): 25–39. <https://doi.org/10.26888/GEOMET.2023.7.1.2>
- Mikecz, Dániel (2022): A környezeti tudatosságtól az aktivizmusig: fiatalok klímavédelmi tüntetési részvételét meghatározó szociológiai és politikai jellemzők. In Mikecz, Dániel – Oross, Dániel (szerk.): *Éghajlatváltozás és politika. Attitűdök, tüntetők, reakciók*. Napvilág, 89–111.
- Otjes, Simon (2019): Pathways to Power: How Green Parties Join Governments. *Green European Journal*, 2019. szeptember 27. <https://www.greeneuropeanjournal.eu/pathways-to-power-how-green-parties-join-governments/>
- Piscitelli, Alfonso – D’Uggento, Angela Maria (2022): Do young people really engage in sustainable behaviors in their lifestyles? *Social Indicators Research*, 163, 1467–1485. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-02955-0>
- Straughan, Robert D. – Roberts, James A. (1999): Environmental segmentation alternatives: A look at green consumer behaviour in the new millennium. *Journal of Consumer Marketing*, 16(6):558–575. <https://doi.org/10.1108/07363769910297506>
- Tóth, Péter – Fekete, Mariann – Nagy, Ádám (2020): Ki menti meg a világot? – Életeseményektől a Bolygó Kapitánya indexig. In Nagy, Ádám (szerk.): *A lábjegyzeten túl. Magyar ifjúságkutatás 2020*. Szociális Demokráciáért Intézet – Excenter Kutatóközpont, 366–386.
- WWF (2023): WWF: a magyar fiatalok körében csökkent a környezettudatosság. *Qubit*, július 1. <https://qubit.hu/2023/08/01/wwf-a-magyar-fiatalok-koreben-csokkent-a-kornyeztudatossag>

Melléklet

M1. táblázat: A zöldelköteleződés alapján képzett szegmensekhez felhasznált változópark

| | | |
|--------|--|------------------------|
| K5 | Mennyire tartod fontosnak környezet-, természet- és klímavédelmet? | 1–5 skála |
| K6 | Szerinted elsősorban kik tudnak tenni bármit a környezet-, természet- és klímavédelem érdekében? Az állami vezetők és a nemzetközi szervezetek vezetői. Mindenki tud tenni valamit, ha a saját életében változásokat hajt végre. Az állami vezetők, a nemzetközi szervezetek és mindenki tud tenni valamit, ha a saját életében változásokat hajt végre. Nem lehet küzdeni, része a természetes körforgásnak, az emberiség alkalmazkodni fog hozzá, ahogyan mindig is. | feladatválasztás |
| K7_1 | Néhány állítást olvashatsz, amik az emberek viselkedését jellemezhetik a hétköznapok során. Kérjük, mindegyikről mondd meg, hogy az adott állítás rád mennyire jellemző a hétköznapokban. Rövid távolságra gyalog vagy biciklivel megyek. | 1–5 skála |
| K7_2 | Műanyagpalack helyett üveget használok. | |
| K7_3 | Komposztálok. | |
| K7_4 | Szelektíven gyűjtöm a szemetet. | |
| K7_5 | Nem használok műanyag zacskót bevásárláskor. | |
| K7_6 | Biatermékeket fogyasztok vagy vegán vagy vegetáriánus módon étkezem vagy ha tehetem, nem eszek húst. | |
| K7_7 | Nem vásárolok új ruhákat. | |
| K7_8 | Egyszer használatos elemek és akkumulátorok helyett újratölthető eszközöket használok. | |
| K7_9 | Kevesebbet utazok, repülök, azért, hogy ne terheljem feleslegesen a környezetet. | |
| K7_10 | Kevesebb, távoli vidékről származó, importélelmiszert veszek. | |
| K8 | Mennyire tartod naprakésznek magad a környezet-, természet- és klímavédelemmel kapcsolatos eseményekkel, történésekkel? | 1–5 skála |
| K9 | Milyen gyakran szoktál a környezet-, természet- és klímavédelemmel kapcsolatban informálódni? | 1–3 skála |
| k10 | A környezet-, természet- és klímavédelem kérdéseiről szoktál beszélgetni a családtagjaiddal, barátaiddal? | 1–5 skála |
| K11_1 | Mennyire értesz egyet az alábbi állításokkal? A klímaváltozást az államok, a nagyvállalatok okozták, nekik is kell megoldaniuk, a magánéletemben ennél sokkal nagyobb problémákat kell megoldanom. | 1–5 skála |
| K11_2 | Nem tudok sokat a klímaváltozásról, és ez a téma általában nem is érdekel annyira. | |
| K11_3 | Igyekszem minden szempontból környezettudatos szempontok szerint megszervezni az életem. | |
| K11_4 | A klímaváltozás súlyos probléma, de valójában már elkésett az emberiség a megoldásokkal. | |
| K11_5 | Az emberi civilizáció fejlődése folyamatos, előbb-utóbb megoldást fogunk találni a klímaváltozás problémáira is. | |
| K11_6 | A klímaváltozással főleg csak riogatják az embereket, a környezetszennyezés a valódi probléma. | |
| K11_7 | A klímaváltozással kapcsolatos információk sokszor bonyolultak, zavarosak, ellentmondásosak, nem lehet pontosan érteni, mi történik. | |
| K11_8 | Tisztában vagyok vele, hogy a klímaváltozás komoly veszélyt jelent, de nem nagyon tudom, az átlagemberek mit tehetnének ellene. | |
| K11_9 | A környezettudatosabb életmódnak sok haszna van, de sajnos túl drága az átlagembereknek. | |
| K12A_1 | Ha a környezetvédelemre, természetvédelemre, klímavédelemre gondolsz, az alábbi feladatok és elvárások közül melyiket tartod a két legfontosabbnak? Lakóhelyem természeti értékeinek megóvása. | 2 választás sorrendben |
| K12A_2 | Hazám természeti értékeinek megőrzése. | |
| K12A_3 | Állatvédelem. | |
| K12A_4 | Használt, újrahasznosított anyagokból készült termékek vásárlása. | |
| K12A_5 | A fosszilis energiahordozók leváltása megújuló energiaforrásokra. | |

| | | |
|---------|---|-----------|
| K12A_6 | A Föld vízkészleteinek védelme. | |
| K12A_7 | A környezetszennyező vállalatok, ipari szereplők elleni állami fellépés, bírságok. | |
| K12A_8 | Környezettudatos oktatás: információk, nevelés annak érdekében, hogy a következő generációk környezettudatosabbak legyenek. | |
| K12A_9 | A környezetvédelemmel foglalkozó szervezetek munkájának támogatása, adományok. | |
| K12A_10 | Országos, klímavédelmi tüntetések, tiltakozások támogatása. | |
| K12A_11 | Húsfogyasztás csökkentése /elhagyása . | |
| K12A_12 | Saját termelésű (konyhakert, balkonkert) vagy kistermelőtől, östermelőtől vásárolt élelmiszerek fogyasztása . | |
| K12A_13 | Petíciókkal, aláírásgyűjtésekkel nyomásgyakorlás a hatalom birtokosaira . | |
| K12A_14 | A túlfogyasztás csökkentése (kevesebbet vásárolok). | |
| K12A_15 | Légszennyezés csökkentése . | |
| K12A_16 | Energiafogyasztás, energiafelhasználás csökkentése. | |
| K13_1 | Mennyire értesz egyet az alábbi állításokkal? Ha az emberek egy jó ügy érdekében összefognak, akkor szinte bármit el tudnak érni akár az államhatalommal szemben is . | 1–5 skála |
| K13_2 | Az embernek inkább a saját dolgaival kell foglalkozni, a világ dolgairól szóló döntéseket úgyis a feje felett hozzák meg a hatalom birtokosai . | |
| K13_3 | Általános, közelelti, politikai ügyekben a közösségi összefogás nem nagyon lehet sikeres a hatalommal szemben, de konkrétabb, helyi ügyekben igenis el lehet érni eredményeket. | |
| K13_4 | Bármilyen közösségi kezdeményezés csak akkor lehet sikeres, ha távol tudja tartani magát a politikától. | |
| K13_5 | Egy demokráciában csak az olyan közösségi összefogás lehet eredményes, amely képes támogatókat találni a politikai pártok között is. | |